

## ОБЩУВАНЕТО УЧИТЕЛ – РОДИТЕЛ

**Диана Димитрова**

*Основно училище „Стою Шишков“ – с. Търън*

**Резюме.** Тази статия има за цел да подпомогне учителите в техните усилия за ефикасно общуване с родителите на ученици в средното образование. Изясняването на ролята на родителя в образователно-възпитателния процес, поставянето на общуването с него на принципна основа, уточняването на учителските реакции при общуване с родител водят до една изключително полезна предвидимост на резултатите от взаимодействието с родители и повишават ефективността на това толкова деликатно партньорство.

**Keywords:** teacher; communicate effectively; parents; students; educational process; reactions; results

При подготовката си за всеки разговор с родител по какъвто и да е повод учителят трябва да има предвид, че родителят е създател на детето, което е и ученик. Ролята на родителя обаче е многопластова и сложна. Той не е само създател. Комаровски пише: „Всички знаят как да правят деца, но после не знаят какво да правят с тях“. Тази шега и промъкващи се в публичното пространство укори към родителите очертават един особено важен аспект от функциите на родителя: възпитанието. Създал своето дете, родителят волно или неволно се оказва първият му възпитател. Той е фактор и за финансовата сигурност на детето. С различен успех осигурява емоционалната му стабилност и психическа устойчивост. В оптималния случай е добър приятел и сътрудник. Това прави ролята му в образователно възпитателния процес ключова.

Очакванията, които образователните институции имат към родителя, аргументират допълнително ключовия характер на неговата роля в образованието, а именно:

- личният пример да е безукорен;
- педагогически грамотен и компетентен;
- пряко ангажиран с образованието на детето;
- организатор на благоприятна семейна среда;
- участник в живота на училището;
- утвърждаващ авторитета на учителя;
- уважаващ и разбиращ педагогическия труд.

Кореспондират ли тези очаквания с изискванията на родителя към образователната институция? Дали сме прави, като педагози, да искаме родителят да е педагогически компетентен? Или да разбира спецификите на нашия труд?

Това са въпроси, чийто обединяващ отговор за мен самата е „НЕ“. Да искаме от родителя да се прави на учител въщи по съответния предмет, е същото като да очакваме учителят да е компетентен инженер, лекар, строител... да не изброявам всички професии на родителите. Това не е реалистично и поначало води до опорочаване на общуването с родителя. Често съм чувала колеги да възлагат на родители задачи от рода: „Синът Ви отсъства много време. Вземете този и този урок въщи. Упражнете това действие и развийте това умение“.

В нашия колектив такива нареждания към родителя са забранени! Има допълнителна подкрепа за трудно справящи се ученици. Консултациите също помагат да се навакса пропуснат материал. Ако е необходимо, се планира индивидуална работа с детето. Но родителят не се натоварва с преподаване. Това е един от принципите на общуване между учители и родители, с прилагането на който се избягват множество разочарования от погрешно преподаване, от трудности в разбирането – изобщо от последиците на „домашното образование“. Когато се изяснява на родителя как да помага на детето си въщи, учителят акцентира върху осигуряване на подходяща среда, материали и софтуер за подготовката, но без да се учат уроците заедно. Съвместното учене с детето го лишава от възможността да открива света със свои темпове и по свой начин. Всички знаем, че познанието се ражда от въпросите в хаоса, а не от отговорите в реда. Давайки готови отговори, и родителят, а и учителят убиват любопитството на детето.

За да избягваме такива и подобни грешки в общуването, е добре да си даваме сметка за изискванията на родителите към образователната институция. Ще изведа от личната ми практика някои изисквания, които родителите отпращат към нас.

Училището

- Да сподели отговорността за детето.
- Да поеме дневната грижа за детето.
- Да го възпитава и образова.
- Да очертава перспективите пред детето.
- Да създава безопасна училищна среда.
- Да щади провинилото се дете.
- Да осигури успеха на детето.

Както с учителските очаквания, така и с родителските изисквания трябва да се оперира внимателно. Някои от тях са резонни, други – не. Ще се спра на последните две изисквания. Да се щади провинилото се дете, е криворазбрано родителско покровителство. В подходяща форма на разговор учителят е длъжен да убеди родителя в ефикасността на последствията. Когато ученикът

показва напредък, той заслужава похвала. Когато се отклонява от правилата в училище, заслужава наказание. Тук ключовата дума е заслужава. Практиката показва, че ученици, които се възпитават чрез последици, бележат по-добро израстване и имат по-развито чувство за отговорност.

Последното родителско изискване към училището – да се осигури успехът на ученика, е двузначно. От една страна, това е нормално. Училището има тази мисия. В някои случаи обаче тази мисия на училището не се разбира правилно и се стига до феномена на „шестидесятата, шестичката и шестиченцето“, за който предупреди преди време Теодосий Теодосиев. В едно свое интервю той с болка отбелязва, че родителите не го питат защо децата им не знаят, а го питат защо децата им имат двойки.

За да се избегне тази порочна практика на преследване на оценки без знания, учителят трябва да поддържа близък контакт с родителя и както мотивира оценката си пред ученика, така да мотивира обобщено развитието на детето пред родителя, като набляга на важните постижения: умения за работа в екип, добра социализация, желание за сътрудничество, волево внимание, упоритост и трудолюбие. Родителят е необходимо да знае, че уменията се изграждат комплексно и това е продължителен процес. А още по-сложното е уменията да формират качества на личността. Ако общуването с родителите относно успеха на учениците се постави на тази основа, ще се избегнат въпросите за правилното или неправилното оценяване на учениците.

Психологията на отношенията учител – родител има и друг същностен аспект за успешното общуване. Това е изборът „власт или участие“.

Властта (поне по моите наблюдения) има краткосрочен ефект. Тя е по-скоро носител на негативни чувства; възпитава изпълнители, защото налага готови и чужди на родителя решения, които той трябва да изпълни, без да е участвал във формирането им. По-дългосрочен ефект има участието, което дава възможност на родителя да се почувства част от живота в училището. То обаче в съвременния свят е трудно постижимо, най-малкото поради дублиране на работното време на родителите с работното време на училището. Но при добро менажиране може да се осигури доброволно участие в училищните дейности от страна на родителя, като непременно се държи сметка за степента на удовлетвореност от личното му участие.

Оптимални взаимоотношения се градят върху сътрудничеството. За да се постигне добро сътрудничество с родителите, училището може да използва различни методи за предварителни проучвания (анкети, интернет допитване, ученически есета и др.) на родителските нагласи за обогатяване на училищния живот и ангажиментите, които могат да се поемат от родителите при подготовката на различните мероприятия. Тези проучвания могат да се извършват и по време на срещите с родители, които по своя характер са индивидуални, групови и колективни.

Индивидуалното общуване се осъществява чрез посещение в домовете, телефонни разговори, лични срещи. То е необходимо, когато само един ученик има проблеми, трябва да постигне нещо или да бъде изпратен на състезание. Груповото – с група родители, чиито деца постъпват идентично. Колективно общуване е по време на родителски срещи, празници, съвместни събития. За да се предпази педагогът от пропуски в различните видове общуване, ще изброя някои от типичните грешки, които учителят допуска в разговорите си с родителите. Те са характерни предимно за индивидуалното общуване.

- Небалансиран контакт с родителя (споделяме само лошите факти).
- Упражняване на власт (аз съм човекът, от когото зависи...).
- Емоцията пред професионализма (Вашето дете ме нарани, обиди, ядоса).
- Липса на перспектива за изход от ситуация (изброяваме проблемите без решение).
- Липса на емпатия (говорим, без да чуваме и да съусещаме).
- Свърхочаквания (родителят е длъжен да ни разбере).
- Генерализиращи изводи (детето Ви винаги е неподготвено).
- Неконкретно адресирани послания (оплакваме се от общи неща).
- Допускане на фамилиарност (умалителни имена, съпроводени от скъпичък, миличка и др.).

Тези грешки не се допускат от педагози, които в своята практика проявяват висок професионализъм. Те детайлно познават семейната среда на учениците си. Имат с тях близък балансиран контакт, който предполага съобщаване и на добрите новини, не само на лошите. За добрия учител е задължителна обективността в представяне на ситуации и факти. Емпатията, която той проявява в разговора, помага на родителя да приеме по-леко обясненията на трудностите, които ученикът среща в училище. Така може да се избегне естественият порив на родителя да защитава детето си, и по-безпрепятствено се стига до решение за сътрудничество в името на ученика. Последователността и предвидимостта на родителско-учителските взаимоотношения са друг важен принцип в общуването, който позволява на родителя да има реалистични очаквания от разговорите си с учителя. Как учителят да постигне тази предвидимост? Предлагам една незадължителна последователност на подготовката на разговор. Но каквото и общуване да се задава, то трябва да е планирано и предварително обмислено.

Моята технология на планиране на разговор е следната:

- избор на тема и обявяването ѝ на родителя;
- план на разговора;
- възможни родителски реакции;
- възможни педагогически отговори;
- предложения за изход от ситуацията;
- положителни примери за край на разговора.

Разговорите с родители задължително се водят на книжовен български език. Подчертавам книжовен, защото съм се натъквала на интересни примери как учител се стреми да подражава на диалектния говор на родителя, или от криворазбрана фамилиарност, или от желание да се представи за свой човек, или от небрежност.

През годините на педагогическата си практика съм си изградила алгоритъм на провеждане на разговор, който е изпитан в различни ситуации с различен тип родители и работи. Съобщаването на фактите, за които е поканен родителят в училище, следва да е в стегнато изложение, без излишни емоции, като е добре да се включат различни гледни точки – на детето, на приятелите, на учителя, на училището. След представяне на фактите се взема мнението на родителя. Понякога това се пренебрегва и разговорът се превръща в учителски монолог. На родителя трябва да се даде възможност да говори – да каже какво мисли по създалата се ситуация, да предложи обяснение и изход, ако желае. Така се стига до обсъждане на причините за случая, конфликта или провинението. След като те са изяснени, към родителя се отправя покана за сътрудничество с конкретни параметри: какво може да направи, в какъв срок, кога, как и пред кого да го отчете.

Разговорът е по-успешен, когато педагогът използва лично обръщение към родителя. Техниката на „Аз“ посланието дава на родителя възможност за съгласие или несъгласие, без това да бие върху авторитета на учителя. Друга техника, доказала полезността си, е „стъпка по стъпка“. При нея се дават задачи близо до зоната на комфорт и постепенно, на малки порции се увеличава трудността. Не е загуба на енергия учителят да поиска помощ от родителя, ако това искане е от типа: „Помогнете ми да постигна повече с детето Ви“. Важно е разговорът да завърши отворено, тоест родителят да си тръгне с убеждението, че това е само едно събитие, което не определя личността на детето му, и в бъдеще от ученика се очакват добри дела. Ако се спазва принципът на процесуалността, родителят ще бъде обнадежден, че в процеса на съзряването грешките и нарушаването на правилата са нормални прояви. А педагогът ще си спести негативните родителски реакции, които могат да бъдат следните:

- срам (не съм се справил като родител);
- лицемерно съгласие (така да е, нали сте учител, но аз си знам...);
- враждебно мълчание;
- агресия.

За учителя е важно да си напомня, че тези негативни реакции не правят родителите лоши. Това просто е техният начин да извикат: „Помощ“. Как да отговори той? Като вдъхне увереност на родителя, че ще се справят заедно, и като планира подходяща за конкретната ситуация обратна връзка. Може писмено да информира родителя за прогреса на ученика. Или да го покани на демонстрационен урок. Или да събере продукти от ученическото творчество

и ги предостави на родителя. Обратната връзка и похвалите при положителен резултат от намесата на родителя са особено важни за баланса в отношенията ученик – учител – родител. Родителят има право на пълния обем информация за развитието на детето си.

Често обаче се практикува изваждане на дадено събитие от общия контекст на детското поведение. Тази практика е порочна. Ученикът днес може да е без домашна работа и да получи забележка. Утре, ако е с домашна работа, трябва да получи похвала. И учителят се грижи това да става достойно на родителя, ако желае пълноценно сътрудничество с него.

Тук е мястото да се повдигне и един въпрос, който е особено болезнен за една прослойка родители – материалното положение на родителите. Водещ педагогически принцип е, че всички ученици и родителите им са равни пред училищната институция. За съжаление, някои в нашето общество са по-равни. Това се прехвърля и върху отношенията учител – родител. За да не се стигне до неволно нараняване на родителя, учителят по никакъв повод не трябва да сравнява учениците. Той е длъжен да реши проблема с конкретното дете, а не да изтъква колко някое друго дете е по-съвестно, по-изпълнително и по-послушно или да пита как другите ученици могат да си позволят посещение на театрална постановка или филм, или музей..., а детето на определен родител не може. Изборът на тон на разговора и учителската реакция на дадено ученическо поведение не бива да са повлияни от образованието, материалните възможности и социалния статус на родителя, за да не се загуби доверието в професионализма на учителя.

Авторитетът на цялото ни учителско съсловие е в пряка зависимост от отношението на родителя към работата в училище. Затова педагогът трябва да се старае чрез правилен обмен на информация да предразполага родителя към добронамереност и активно сътрудничество. Отклоненията от нормата в поведението на деца и родители не са обида за учителя. Те имат своите обективни предпоставки, с които учителят трябва да умее да се справя професионално и отговорно, без да се чувства наранен или нападат. Винаги, когато се опитвам да обясня какво означава неадекватна и непрофесионална реакция на лошо поведение, давам примера с хирурга, който отваря корема на пациент и вижда напреднал карцином. Изключително опасно и непрофесионално би било той да започне да се тюхка какъв голям тумор вижда, или да се почувства лично обиден и излъган от пациента, защото той не му е казал колко е зле, или от съчувствие да изреже нещо малко и да остави част от тумора вътре в организма. Професионализмът означава да си свършиш качествено работата, като използваш знанията и опита си с една проверена визия за бъдещи добри резултати, без да приемаш лично проблемното поведение на другия. Само тогава учител, родител и ученик в синергична връзка ще постигат целите на образованието.

Образованието е скъпа дейност и мултиоперационен процес, от чиито успехи зависи развитието на цялото ни общество. А родителят е съществена част от него. Затова не можем да си позволим да сме небрежни в общуването си с него. Както е казал Дерек Бок: „Ако мислите, че образованието е скъпо, пробвайте с невежеството“. По-добре да не правим подобни опити, за да имаме стабилна образователна система, която да удовлетворява изискванията и на учителите, и на родителите, и на учениците.

## THE INTERACTION BETWEEN TEACHER AND PARENT

**Abstract.** This article aims to help teachers in their efforts to communicate effectively with parents of high school students. Clarifying the role of the parent in the educational process, putting the communication with him on a principled basis, specifying the teacher's reactions when communicating with parents, leads to an extremely useful predictability of the results of the interaction with parents and increases the effectiveness of such a delicate partnership.

✉ **Ms. Diana Dimitrova**

Principal

Primary School "Stoyo Shishkov"

Village of Taran, Smolyan Municipality, Bulgaria

E-mail: dianadimitrova66@abv.bg